

УДК 811.161.2'243: 37.02

**ІНТЕГРУВАННЯ ЗМІСТОВОЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ
СКЛАДОВИХ НАВЧАННЯ У МОДУЛЬНІЙ
ПРОГРАМІ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-НЕФІЛОЛОГІВ**

*Тростинська О.М., канд. філол. наук,
Ушакова Н.І., канд. пед. наук (Харків)*

У статті розглядаються основні складові навчальної програми з української мови для іноземних студентів, що навчаються нефілологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах України.

Ключові слова: українська мова, іноземні студенти, навчальна програма.

В статье рассматриваются основные составляющие учебной программы по украинскому языку для иностранных студентов, которые обучаются нефилологическим специальностям в высших учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: украинский язык, иностранные студенты, учебная

програма.

The main components of the Ukrainian language curriculum for foreign students are considered in this article.

Key words: the Ukrainian language, curriculum, foreign students.

Навчальна програма є головною складовою організаційно-методичного забезпечення навчального процесу у вищому навчальному закладі та інформаційного пакета кожної навчальної дисципліни, включеної до навчального плану [1].

Відповідно до наказу №260 Міністерства освіти і науки України від 4 квітня 2006 року українська мова читається іноземним студентам-нефілологам на 1 – 4 курсах в обсязі 702 навчальні години. Отже розробка навчальної програми з української мови для іноземних студентів нефілологічних спеціальностей є основним завданням методичного та інформаційного забезпечення мовної підготовки іноземних студентів, що навчаються у ВНЗ України.

Мета статті – висвітлити основні складові, положення й принципи створення програми з української мови для іноземних студентів.

У розробці «Єдиної типової програми з української мови для студентів-іноземців основних факультетів нефілологічного профілю вищих навчальних закладів України III-IV рівнів акредитації» (далі – Програми) брав участь великий авторський колектив. Укладачі Програми: Л.І. Дзюбенко, канд. філол. наук, доцент, зав. кафедри, С.С. Філіпчук, канд. філол. наук, ст. викладач, Т.І. Шевчук, ст. викладач (Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»), В.В. Дубічинський, доктор філол. наук, професор, зав. кафедри (Національний технічний університет України «Харківський політехнічний інститут»), Л.Г. Новицька, ст. викладач (Національний університет «Львівська політехніка», С.А. Чезганов, ст. викладач, зав. секції (Київський національний економічний університет); за редакцією О.М. Тростинської, канд. філол. наук, доцента, Н.І. Ушакової, канд. пед. наук, зав. кафедри (Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна).

Програма складається з пояснювальної записки і трьох розділів.

У **пояснювальній записці** містяться базові положення навчання української мови студентів-іноземців на основних факультетах.

Перший розділ визначає мету, завдання, етапи, зміст, методи і

форми навчання, форми контролю, орієнтовну тематику текстових матеріалів.

Основною метою навчання української мови для студентів-іноземців у ВНЗ нефілологічного профілю в умовах мовного середовища слід вважати оволодіння вміннями і навичками мовленнєвої діяльності, що досягається за допомогою комплексного підходу до підготовки спеціалістів для зарубіжних країн, який об'єднує в собі взаємодію комунікативних, освітніх і виховних цілей.

Комунікативна мета навчання є основною, оскільки й освітня й виховна цілі реалізуються за умови досягнення студентами певного рівня володіння мовою. Це досягається шляхом формування у студентів необхідних мовних і мовленнєвих умінь у всіх видах мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, усне мовлення, писемне мовлення), забезпечуючи їм можливість спілкування в українському мовному середовищі (навчання, побут, культура) та здобуття спеціальності.

Початковий етап навчання української мови для іноземних студентів здійснюється на підготовчому факультеті.

Основний етап навчання (I-II курси) – це період у навчальному процесі, за який іноземні студенти отримують і вдосконалюють навички й уміння, які необхідні їм на основних факультетах у навчально-професійній та соціально-культурній сферах.

Завершальний етап навчання – III курс та перший семестр IV курсу. На III курсі студенти формують і розвивають навички й уміння в репродуктивно-продуктивних і продуктивних видах мовленнєвої діяльності, необхідних для читання й опрацювання наукових текстів, підготовки матеріалів для доповідей, дискусій на навчально-професійні, соціально-культурні та суспільно-політичні теми; формуються навички створення текстів офіційно-ділової сфери спілкування; на IV курсі вдосконалюються набуті навички й уміння в усіх видах мовленнєвої діяльності, необхідних для підготовки до захисту бакалаврської роботи.

Вивчення мови для іноземних студентів-нефілологів, що навчаються в Україні, є підґрунтям професійної підготовки за обраною спеціальністю, а сама мова – засобом отримання освіти, тому основним завданням на заняттях з мови є формування у студентів мовленнєвих умінь і навичок у тих видах і формах спілкування, на яких базується навчальна діяльність. Навчання іноземних студентів-нефіло-

логів мовлення в навчально-професійній сфері є домінуючим на всіх етапах і має займати до 70% усього навчального часу. Формування вмінь і навичок у навчально-професійній сфері включає читання матеріалів за загальноосвітніми та спеціальними дисциплінами, виступи на семінарах і практичних заняттях, написання рефератів, курсових та дипломних робіт.

Тематика текстових матеріалів навчально-професійної сфери визначається змістом дисциплін за спеціальністю студентів.

Отримання студентами-іноземцями вищої освіти у ВНЗ III-IV рівнів акредитації передбачає формування освіченої, культурної особистості, прищеплення студентам загальнолюдських гуманістичних цінностей, поваги до культури різних народів, зокрема культури України. Виховання майбутніх спеціалістів на прикладах української культури має не тільки познайомити студентів з історією, літературою України, а й продемонструвати повагу до всіх культур і народів. Тому формування умінь і навичок мовленнєвої діяльності в соціально-культурній сфері має відбуватись у руслі міжкультурної комунікації, коли особистість студента сприймається як повно-правний носій культурної інформації. Відповідно до вимог забезпечення міжкультурної комунікації пропонується організувати навчальний процес як процес обміну соціально-культурною інформацією.

Навчання в суспільно-політичній і офіційно-діловій сферах спілкування відбувається відповідно до вимог забезпечення комунікативних потреб студентів у цих сферах.

Основною одиницею навчання є текст професійного, соціально-культурного чи суспільно-політичного спрямування. У навчально-професійній сфері відбір текстів визначається змістом програм з дисциплін і спеціальностей ВНЗ. На IV курсі тематика узгоджується з науковою темою бакалаврської роботи студента.

У соціально-культурній сфері пропонуються такі теми:

1. Місто навчання студента. 1.1. Рідне місто студента.
2. ВНЗ, де навчається студент. 2.1. Майбутня професія студента.
3. Україна (державний та економічний устрій). 3.1. Рідна країна студента (державний та економічний устрій).
4. Система освіти в Україні. 4.1. Система освіти в країні студента.
5. Київська Русь.
6. Київ – столиця України. 6.1. Столиця країни студента.
7. Шевченко Т.Г. – поетичний символ України.
8. Українські традиції та звичаї. 8.1. Традиції та звичаї країни студента.

У суспільно-політичній та офіційно-діловій сферах вибір текстів визначається комунікативними потребами студентів для забезпечення їхньої мовленнєвої діяльності.

Мовний матеріал, що є універсальним для всіх згаданих комунікативних сфер, організується на синтаксичному рівні за логіко-граматичним принципом й охоплює на I та II курсах синтаксис простого і складного речення. Мовний матеріал повинен бути поетапно засвоєний на репродуктивному та продуктивному рівнях. На завершальному етапі навчання (III-IV курси) вводиться лексико-граматичний матеріал, необхідний для написання рефератів, доповідей, оформлення курсових і бакалаврських робіт, проведення дискусій.

У **другому розділі** описаний основний етап навчання (I-II курси), визначені зміст навчання на основному етапі, кількість аудиторних годин та годин для самостійної роботи, розподіл навчального матеріалу за модулями, вимоги до рівня володіння студентами видами мовленнєвої діяльності, комунікативні завдання, тематика за сферами спілкування, мовний матеріал, що необхідний для досягнення відповідного рівня мовної компетенції.

Головна особливість Програми полягає в тому, що навчальний матеріал у ній структуровано за кредитно-модульними принципами. Кожний модуль містить такі складові: зміст мовної компетенції (граматичний матеріал), комунікативні завдання в усіх видах мовленнєвої діяльності у відповідних комунікативних сферах, типи завдань і вимоги до підсумкового контролю. Далі наводимо приклад модульної організації навчального матеріалу I курсу.

Розподіл навчального матеріалу за модулями на I курсі

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин, з них			СРС	Рік навчання	Вид контролю
	всього годин/ кредитів	аудиторних				
		лекції	практичні заняття			
	370	-	280	90	1	
Кредитів ECTS	8 кр.					
Модуль 1	2,5	-	92	30		поточний проміжний
Модуль 2	1,5	-	52	18		поточний підсумковий
Модуль 3	2	-	64	21		поточний проміжний
Модуль 4	2	-	72	21		поточний підсумковий

МОДУЛЬ 1

ЗМІСТ НАВЧАННЯ

ЗМІСТ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Вираження суб'єктно-предикатних відношень.

1. Способи вираження суб'єкта і предиката. Узгодження суб'єкта і предиката.
 - 1.1. Вираження суб'єкта.
 - 1.1.1. Конструкції із збірними іменниками.
 - 1.1.2. Конструкції з кількісними сполученнями; порядок слів відповідно до комунікативної мети висловлювання.
 - 1.1.3. Конструкції з субстантивованими прикметниками, дієприкметниками і словосполученнями із займенником, поширеним підрядним реченням.
 - 1.1.4. Конструкції з неозначеними і заперечними займенниками; диференціація за значеннями неозначених займенників -сь, -небудь, -де; стилістична приналежність подібних конструкцій.

1.2. Вираження предиката.

1.2.1. Іменний тип предиката.

- Іменний тип предиката з дієсловом-зв'язкою *бути* і без дієслова-зв'язки. Вживання прикметника в ролі іменної частини предиката. Конструкції з вищим і найвищим ступенем прикметника.
- Конструкції з дієсловом-зв'язкою *бути* і дієсловом-зв'язкою з іменною частиною, вираженою словосполученням.
- Конструкції з дієсловами-зв'язками *називатися, вважатися, розглядатися, служити, виступати* тощо та іменною частиною, вираженою іменником або прикметником (значення кваліфікації, характеристики). Стійкі дієслівно-іменні словосполучення в такого типу конструкціях.
- Конструкції з дієсловами *мати, характеризуватися, вирізнятися* у ролі зв'язок при вираженні характеристики предмета.

1.2.2. Дієслівний тип предиката.

- Дієслівний тип предиката при вираженні узагальненої особи і при вираженні узагальненої дії. Вид і час дієслова в таких конструкціях.
- Дієслівно-іменні словосполучення в конструкціях типу: *зробимо висновок..., наведемо приклад...; припустимо, що... .*
- Конструкції з дієсловом та інфінітивом у ролі предиката. Конструкції з дієсловами *починати – почати, кінчати – кінчити, продовжувати – продовжити* і т.п. з інфінітивом НДВ. Конструкції з дієсловами *встигнути, пощастити, поталанити, вдатися* з інфінітивом ДВ.
- Конструкції з дієсловами *хотіти, намагатися, прагнути, планувати*. Стилистична приналежність таких конструкцій.
- Конструкції з модальними словами *треба, потрібно, слід, варто, доцільно* тощо та інфінітивом у ролі предиката.
- Конструкції з модальними словами, що виражають

можливість/неможливість здійснення дії. Диференціація конструкцій зі значенням неможливості й небажаності, заборони дії. Вид дієслів у таких конструкціях.

1.3. Деякі способи вираження суб'єкта й предиката.

1.3.1. Вираження суб'єкта й предиката неозначеною формою дієслова.

1.3.2. Способи вираження суб'єкта й предиката субстантивованими прикметниками, словосполученнями, поширеними підрядними реченнями. Роль дієслова-зв'язки *є*.

1.3.3. Способи вираження предиката конструкцією з прийменником *у/в* та місцевим відмінком іменника.

1.3.4. Основні особливості речень з однотипними предикатами, випадки опущення модальних предикатів типу *повинен, повинен бути, зобов'язаний* тощо.

2. Вираження кваліфікації, характеристики, складу та призначення предмета.

2.1. Конструкції з дієсловом-зв'язкою *бути, являти собою, називатися, служити* та іншими, що означають кваліфікацію предмета (явища, процесу, події).

2.2. Конструкції з дієсловами *мати, володіти, характеризуватися, полягати* та іншими, що означають характеристику предмета (явища).

2.3. Конструкції з дієсловами *служити, виступати, використовуватися* та іншими, що означають призначення, використання предмета (процесу).

2.4. Конструкції з дієсловами *складати, складатися, вмішувати* та іншими, що означають склад і будову предмета.

3. Активні й пасивні конструкції.

3.1. Активні конструкції:

- з перехідними дієсловами;
- з модальними словами *мав, треба, можна, слід, варто, потрібно* та ін.

3.2. Пасивні конструкції :

- з дієсловами з постфіксом *-ся*;
- з пасивними дієприкметниками (*прочитаний, зроблений*);
- з присудковими формами на *-но, -то*;
- з модальними словами *повинен, мав, може* та ін.

- 3.3. Конструкції з перехідними й неперехідними дієсловами типу:
*припинятися – припиняти; змінюватися – змінювати; пере-
 творюватися – перетворювати.*

НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНА СФЕРА

Формування у студентів умінь і навичок навчального читання текстів зі спеціальності. Поповнення активного словника студентів термінологічною лексикою за спеціальністю.

Формування вмінь і навичок аудіювання тексту за спеціальністю.

Формування вмінь і навичок писемного мовлення: запис плану (питального, називного) прочитаного тексту за спеціальністю.

Формування вмінь і навичок усного мовлення: відтворення змісту тексту зі спеціальності з опорою на записаний план та з використанням вивченого лексико-граматичного матеріалу.

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СФЕРА

Тема: «Місто навчання студента (рідне місто студента)»

Формування у студентів умінь і навичок ознайомчого читання текстів соціально-культурної сфери. Поповнення активного та пасивного словника студентів лексикою з національно-культурним компонентом.

Формування умінь і навичок усного мовлення: брати участь у діалозі-бесіді з визначених тем, створювати монологічне висловлювання за цими темами (монолог-опис).

Формування умінь і навичок писемного мовлення (викладення отриманої соціально-культурної інформації у вигляді мікротекстів (опис)).

У **третьому розділі** Програми подано опис завершального етапу навчання (III курс та перший семестр IV курсу), визначені комунікативні завдання, зміст навчання, зміст мовної компетенції, структура модулів, типи завдань і вимоги до підсумкового контролю та державного іспиту, який студенти складають на завершення вивчення української мови.

Слід зазначити, що запропонована Програма є першою спробою створення основних методичних засад курсу української мови для

іноземних студентів, що навчаються на факультетах нефілологічного профілю ВНЗ України, а тому потребує апробації і можливого вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеєнко Т.М. Принципи модульного навчання російської мови іноземних студентів-нефілологів / Т.М. Алексеєнко, О.В. Копилова, О.М. Тростинська // Викладання мов у ВНЗ освіти на сучасному етапі. Міжнародні зв'язки: Зб. наук. пр. – Вип. 10. – Харків: Константа, 2006. – С.6–14.
2. Антонів Л.В. Програма з української мови для студентів-іноземців вищих навчальних закладів / Л.В. Антонів, Б.М. Сокіл, Н.І. Станкевич. – Львів: Вид-во Львів. нац. ун-ту, 2004. – 27 с.